

UN PUNCT I TRES ÒS (1)

L Veyl Vernet de Maspujols, moltes vegades havia jurat i rejurat a qui volgués sentir-lo, qu'adqueyl qui li fés una mala passada, li llevaria el coy. Home bò i honrat a tot ser-ho, no volia deixar, però, passar per alt, cap ma-

lifeta: Que 'ls dolents fóren menys, deia, si els bons s'avinguessin a fer justitia cathalana, que és la meyllor, per no dir la única que hi ha acibaix la terra.

El Veyl Vernet no sabia gens de llegir ni de scriure: Li feien nosa les lletres. No tenia, per xò, rès de ruc. Trebaylant i stalviant s'havia fet aylo que s'en diu un bon passamentó. Tot veyl, tot veyl, anava encara cada dia al troç a trebayluquejar una micota i a dirigir la tasca dels pagesos: Altra feina fau, si hom hi és al davant, deia, convençut: Tot és ú!...

Un any, arplegada la coyllita, va baixar a Reus a vendre els seus bons cent vuitanta sacs de veylana i la va vendre a bon preu, treient-ne un podrimer de centes lliures. El Vernet no sabia gaire de comptes, però amb els dits i amb el càlcul de les *seves* aritmètiques, els treia tots que no hi faylava mai ni un xavo. El més trebaylós i costarut, era entendre la moneda de plata i encara més que la plata, els bitllets de banc. Els papers, mai li va semblar que fossin diners: —Una cosa que 's pot cremar, que 's pot squeixar, que 's pot muylar i que si cau no fa trinc, vaja! sembla que no sigui diner, deia. Ademés un nap, veiéu que és un nap, i una pesseta veiéu que és una pesseta; però un bitllet? Te diuen qu'és de vint, qu'és de doscents, i vaja! creu-t'ho.—Coneixia, però, una mica, la valor dels bitllets amb la color, la grandària i sobretot amb les òs: Així, un bitllet de vint duros té un punct i dues òs, un de doscents, un punct i tres òs: Les òs són el tot, deia: Com més òs hi ha, més valor tenen.

Aqueyl any va arribar al poble, amb un bon feix de bitllets de banc de tots preus i de totes mides.

I, de seguit, com de costum, va començar a pagar els deutes qu'havia fet durant l'anyada. Amb el feix dins de la gorra-musca, s'en va anar a fer els pagaments. Però, quan tenia bitllets a la mà, el Veyl Vernet tot s'etzarava, tot se suffocava, tot era remenar els bitllets, tot era sgarrapar-se el cap: No sabia pas el que 's feia: De tanta por que tenia d'*etivocar-se*, s'*etivocava*. I sense adonar-s'en, va donar a algú, un bitllet de mil pessetes, per un de cent. De cop, no s'hi va fixar, però passats alguns dies, comptant i recomptant els bitllets li semblava que n'hi mancava un de doscents duros.—Sí, n'hi havia dos, que tenien un punct i tres òs... i ara no en trobo més que ú.—A l'adonar-s'en, li pegà 'l cor una sotragada i totes les sangs li pujaren al cap. Va fer memoria: A qui l'hauria donat? Deu ser a la Quima, just, sí, a la Quima, a qui havia pagat els vint duros que li devia de coses de la tenda. Sí, la Quima el devia tenir, perquè el Llauna, son meyllor amic, li hauria toroat, pensava.

Cuita-a-corrents s'en va cap a cal Llauna.—¡Tú! Em passa això. I li va contar.—Dèu ésser la Quima qui t'el bitllet, perquè tú, veus! em vas donar aquest, digué el Llauna, ensenyant-n'hi un de cent pessetes que 's tregué d'un boci de chartera que duia a la butxaca. Reforçada la sospita pel parer del Llauna, el Vernet, tot afuriat, amb la cara encesa, roja de l'enrabiada, s'en va anar a cà la Quima i hi entrà d'una revolada: ¡¡¡Quima!!! cridà, fent un bram.—Baixeu! M'heu de donar cent vuitanta duros. M'heu de tornar el canvi del bitllet de doscents que us vaig donar.—La pobra Quima, tota groga, tota sglaiada, no tenia halè per a respondre:

—Ai Verge Sanctissima! No me l'heu donat a mí, Vernet.

—Us dic que sí!—feu baladrejant.

—Us dic que no. Ai Regna Sanctissima!

—Us dic que sí!—Ensenyeu-me els bitllets que teniu.

—Si no en tinc cap: Ahir vaig anar a Reus a fer compres i tots els vaig gastar!...

(1) Del llibre en preparació: "Gent del Camp" (recueil de rondalles camperoles).

—I tots els vaig gastar!... feu scarnint-la amb veu de mofa, i de rabia el Vernet, carrisquejant de dents i redoblant la sospita.

Amb el gran scàndol, la gent del carrer s'apilotà davant de cà la Quima per veure çò que passava.

El Vernet treia foc pels caixals i les seves llambragues enlluernaven.

—Us dic que sí, qu'us el vaig donar—repetia el Vernet, renegant amb vèu de tró,—us dic que sí. Tenia un punct i tres òs... un punct i tres òs!...

I la Quima tota sbalaïda i plorosa, i jurant per tot els sancts:—No me l'heu donat a mí, Vernet. Feu memoria!...

El Vernet s'en anà de la tenda. Però d'aqueylla hora en davant, no pensava més qu'en revenjar-se de la malifeta. Son cor vessava rabia. Ganset com era, cent vuitanta duros, li eren cent vuitanta gottes de sang que li treien del còs.—No, no té perdó de Deu, me les té de pagar: La mataré, com Vernet que m'ha dit!—, va mastegar entre dents, semblant-li que la terrible menaça l'aconhortava.

Tal dit, tal fet: Dençà d'aqueylla dia, el Vernet no feia més que spiar a la Quima. Però en lloc la trobava sòla. Quant eylla vagi a Reus a comprar plats i tupins i fils i vetes—va pensar—jo compraré unes quantes unces de plom i les hi endinzaré a les entranyes. La Quima baixava a Reus a proveïr per a la tenda, el primer dilluns de cada més, qu'era dia de mercat. I d'alt del carret, cofoïa i tranquil·la anava carretera avayl sense pensar en el Vernet ni qu'al món fós. El carret tot xano-xano arribà al recolze de la barrancada del segón pont. No es veia una ànima en lloc. Més ayllí, darrera de les etzavares que s'aixequen al costat de la barana de pedra, hi havia un home amagat: Era el Vernet amb la scopeta a la mà. El Vernet havia sigut bon caçador i son tret no errà.—Té, ara fes via cap al infern, digué, ja m'he sbargit. I la Quima sagnejant va arribar a Reus morta en son carro, arriat pel matxo que caminava d'ésme.

Per tot Maspujols se brumia qu'el Vernet era el qui havia matat a la Quima.—Tothom hi hauria posat les mans al foc. El van agafar, però eyll negava. Ningú ho va veure. I el Vernet fou deixat anar en llibertat per manca de probes.

Farà cosa de mig any qu'a Maspujols va morir el veyl de càla Cabaça, el ferrer de la vila conegut de mal nom per Llauna: El Llauna, qu'havia sigut gran amic del veyl Vernet. Diuen qu'ants de morir va fer cridar a Mossèn Llorenç, el capeyllà del poble: Vuyl confessar i combregar—va dir-li, vuyl anar a l'altre món amb el cor ben net. Jo tinc a qui dins un cuc que m'rosega. Sóc la causa de la mort d'una dona ignocenta. Un pic me mori, tornéu aquests cent vuitanta duros al Vernet i dieu-li que m'perdoni. Que no tinc coratge de dir-li jo mateix. No s'en sabria avindre. Cumpliu la voluntat d'un home que ja se stà morint... Ja em moro... ¡Graties a Deu! bé prou he patit!...—I a l'endemà va cloure els uyls per a sempre.

La cosa es va sbombolar aviat per tot el poble. Tothom s'en feia creus... ¡Qui ho havia de dir!... Tant amics qu'eren!... Çò que pot el diner!... Tenia raò la Quima... pobra dona!...

De llavors en çà el Vernet no fa rès de bò. Va sempre per carrers i camins parlant tot sol: Diu qu'ha squeixat tots els bitllets de banc i de tant en tant llença diners a la brivayla per a que hi juguïn a la sgarrinxada: Teniu, no vuyl aquesta porqueria, que és causa de tots els mals.—Tothom creu que s'ha tornat boig.

I diuen que quan Mossèn Llorenç va anar a càl Vernet, per a donar-li els cent vuitanta duros que li havia entregat el Llauna, el Vernet tot parat i amb els uyls humits, digué:—No, no els vuyl, no, Mossèn Llorenç. ¡Que serveixin per a misses, per a l'ànima de la pobra Quima... Si encara fos al Purgatori... ¡que Deu la pugi al cell... I arrencà amb un plor, mateix qu'una criatura...

MICHEL VENTURA.

Reus-Juny-1920.

Cumplint el desig de l'autor, es conserva l'ortografia de l'original.—N. DE LA R.